

BENITO BERMEJO

FOTOGRAFUL DE LA
MAUTHAUSEN

20 |

20 A |

21 |

21 A |

Prolog de Javier Cercas

Prefață de Irina-Margareta Nistor

Traducere din limba spaniolă de Elena-Anca Coman

CORINT
BOOKS

—2020—

Prefață de Irina-Margareta Nistor	5-6
Prolog de Javier Cercas	7
Nota autorului.....	13
0 Introducere – Două întâlniri.....	18
Capitolul 1 – Barcelona. Primii ani.....	27
1.1 O familie de stânga. Primii ani de viață ai lui Boix	28
1.2 Rebeliunea militară și începuturile războiului civil.....	32
1.3 Francisco Boix: fotograf din tinerețe și militant comunist.....	34
1.4 Câțiva ani de întineric	41
B.1 Biografie: Joaquín López Raimundo (Tauste, Zaragoza, 1919 – Paris, 2012).....	45
Capitolul 2 – De pe câmpul de bătălie în lagărul de exterminare	47
2.1 Sfârșitul războiului civil: retragerea	48
2.2 Un nou război. Companiile de Muncitori Străini	49
2.3 Francisco Boix, un combatant republican exilat în Franța	51
2.4 Prizonieri de război ai nemților: în Stalag	54
2.5 De ce au fost internați republicanii spanioli în lagăre de concentrare?	58
2.6 A existat o intervenție explicită din partea guvernului lui Franco?	60
B.2 Biografie: Ramón Bargueño Gómez, alias Mermelada (Recas, Toledo, 1916 – Villejuif, 2003)	63
Capitolul 3 – Konzentrationslager Mauthausen	65
3.1 Un univers caracterizat prin represalii	66
3.2 Călăii groazei: trupele <i>Schutzstaffel</i> (SS)	70
3.3 Modalități și momente pentru a muri la Mauthausen	72
3.4 Mauthausen: construcția fortăreței	85
a) Două spații diferite	86
b) Lagărul interior	87
c) Lagărul exterior.....	88
d) Alte dependențe	88
e) Lagărul Gusen	89
f) <i>Kommando</i> -urile.....	91

3.5 Sistemul sanitar – lichidarea deținuților	93
A.1 Anexă: Sfârșitul lui Radek în gardul din sârmă ghimpată	96
A.2 Anexă: Un deces (oficial, tentativă de evadare)	98
B.3 Biografie: Ernst Kaltenbrunner (Ried im Innkreis, Austria, 1903 – Nürnberg, 1946)	100
 Capitolul 4 – <i>Erkennungsdienst</i> – serviciul de identificare a deținuților	103
 4.1 Portrete de identificare ale poliției și alte activități	104
4.2 <i>Erkennungsdienst</i> văzut de unul dintre șefii săi, Paul Ricken.....	110
B.4 Biografie: Paul Ricken (Duisburg, 1892 – Düsseldorf, 1964).....	113
B.5 Biografie: Hermann Schinlauer (1921–2004).....	117
4.3 Tipuri de fotografii realizate de membrii SS la Mauthausen.....	119
4.4 Ierarhia în lagăr: <i>Prominenten</i>	120
B.6 Biografie: Mariano Constante Campo (n. Capdesaso, Huesca, 1920)	125
B.7 Biografie: Jacinto Cortés García (Pechina, Almería, 1923 – Perpignan, 2003).....	126
4.5 Cum au fost salvate fotografiile?.....	128
4.6 Boix pe negativ: istoria fotografiilor văzută de Antonio Garcia.....	135
În contrast cu relatările lui Garcia.....	140
B.8 Biografie: Antonio Garcia Alonso (Tortosa, 1913 – Paris, 2000).....	146
 Capitolul 5 – Eliberarea. Deținutul devine reporter	151
 5.1 De la sclavi fără drepturi la paznici ai lagărului.....	152
5.2 Primele fotografii. Sosirea americanilor	156
5.3 Diferite scene de la eliberarea din lagărul Mauthausen: viața și moartea	162
5.4 Capturarea lui Zierys și interogarea sa.....	169
Prinderea lui Zierys văzută prin ochii lui Boix.....	170
5.5 Istoria unei pancarte.....	174
B.9 Biografie: José Cereceda Hijes (Madrid, 1913 – Amélie-les-bains, 2005)	179
B.10 Biografie: Anna Pointner (Mauthausen, 1900–1994)	180
 Capitolul 6 – Martorul	183
 6.1 Fotografiile ies la iveală	184
6.2 Deținutul de la Mauthausen este martor la Nürnberg.....	185
6.3 Declarația lui Francisco Boix în fața Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg... ..	189
6.4 Martor la Dachau: procesul împotriva a 61 de criminali de război din Mauthausen.....	218
 Capitolul 7 – Perioada petrecută la Paris. Sfârșitul lui Boix.....	223
 7.1 Fotoreporter pentru diverse publicații.....	224
7.2 Memoriile lui Boix: o carte ce nu a fost niciodată publicată	233

7.3 Fotografiile de la Mauthausen, o comoară documentară împrăștiată.....	235
7.4 Paradoxul vieții: boala și moartea lui Boix.....	238
7.5 Erou oficial al comuniștilor de la Mauthausen?	239
B.11 Biografie: Jacques Gunzig (Lostice, 1904 – Mauthausen, 1942) și Raquel („Ruchla”) Eckstein (Pultusk, 1910 – Bruxelles, 1989)	240
B.12 2013: O descoperire neașteptată. Sute de fotografii cu războiul din Spania făcute de Boix.....	244
 Note	251
„Colecțiile Boix”. Despre fotografiile prezentate în volumul nostru.....	253
Listă de sigle și de termeni.....	255
Bibliografie.....	259
Cronologie.....	267
Indice de nume	281

Prefață

Pe Netflix, unde poți viziona liniștit filme, fără să fii deranjat de un public mult prea agitat, gălăgios și dotat cu telefoane luminoase și sonore, a apărut un film intitulat *Fotograful de la Mauthausen*, produs în 2018, în regia unei femei talentate, Mar Targarona, pornind de la povestea catalanului Francisco Boix, un deținut atipic dintr-un lagăr de concentrare nazist, care reușește să fure negativele fotografiilor ce dezvăluie ororile comise acolo. Autorii acestei producții cinematografice ne avertizează că totul se bazează pe fapte reale. Scenariul poate fi perfect completat cu volumul lui Bermejo și nu degeaba a fost nominalizat la premii extrem de importante precum Goya și Gaudi, ci pentru că este fascinant și cumplit de tulburător.

Întâi de toate, să studiem harta. Mauthausen, o localitate situată în Austria, a fost un lagăr conceput special pentru exterminarea intelectualilor. Din start contează mult să ne amintim cum arătau fotografiile de altădată și cât de importante erau negativele, din camera obscură – mai ales acum, în era telefoanelor mobile, când putem immortaliza și stoca mii de imagini, ceea ce nu era posibil pentru Boix. Este cu totul surprinzător modul cum a ajuns protagonistul într-un iad pe care ofițerii SS l-au obligat să-l pozeze vreme de peste patru ani. La final, călăii au încercat să se descotorosească de aceste dovezi de netăgăduit. Spre deosebire de Auschwitz, Dachau ori Buchenwald, despre Mauthausen știm mai puține, deși era la fel de înspăimântător și avea, în plus, ceea ce se chemau sublagăre, răspândite pe o zonă întinsă. Instantaneele salvate aveau să fie folosite ca probe inclusiv la renumitul proces de la Nürnberg, unde judecătorul solicita celor care aveau să apară în fața sa, ca martori, să repete după el: „Jur să vorbesc fără ură și fără teamă, să spun adevărul, tot adevărul și numai adevărul.”

Originalitatea acestui volum constă în faptul că fiecare imagine este însoțită de o amplă legendă, un comentariu detaliat. Portretul robot al torționarului este unul general valabil și îngrozitor de asemănător cu cel al temușilor... „omologi” din închisorile comuniste. Familia nu-i cunoaște ororile săvârșite în trecut, iar el și le amintește cu seninătate, ba chiar îndrăznește să susțină că o parte dintre deținuți au devenit complici la crime. În schimb, destinul lui Boix avea să fie unul total neașteptat, el devenind reporter de știri în presa franceză și chiar prieten cu Picasso, pe care l-a și fotografiat.

Francisco (sau Franz, cum îi spuneau naziștii, și François, după cum îl alintau francezii) s-a născut la Barcelona, în 1920. Deoarece mulți români sunt tentați să petreacă un weekend în această frumoasă cetate istorică, cartea este bine-venită pentru a afla ceva mai multe informații despre trecutul, nu foarte îndepărtat, al zonei, exemplificat și cu fotografii făcute cu har și dăruire, inițial de un corespondent de război, care știa să zâmbească și părea un aventurier perfect. La un moment dat, el a devenit chiar personaj în bine-cunoscuta revistă de benzi desenate *Pif*, în 1951, care avusese un predecesor barcelonez: Cățelul Top. Boix mai avea o pasiune: cânta la armonică, în special, *Bolero*, de Ravel.

La Mauthausen predominau deținuții polonezi, cehi și spanioli (luptătorii Spaniei Roșii, anti-Franco), iar din 1941 au sosit și sovietici. Iar „rasiali” – ȋiganii și evreii (inclusiv din România, dar și din Olanda, Germania, Cehia și Polonia) – au fost și ei aduși aici. Cutremurător este faptul că au putut fi numărate 35 de moduri diferite de a muri în Mauthausen. Pe lângă asfixierea în camerele de gazare și împușcarea sub pretextul încercărilor de evadare, cea mai

însăpăimântătoare metodă rămâne asmuțirea câinilor asupra oamenilor îngroziți și lipsiți de orice apărare. Între 1938 și 1945, prin acest lagăr au trecut peste 200 000 de deținuți, dintre care jumătate au murit. Probabil că despre această perioadă sumbră nu s-ar fi știut mai nimic sau că foștii membri ai SS ar fi continuat să nege vehement faptele comise de ei, dacă Boix nu ar fi avut aparatul Leica și mai ales curajul nebun de a ascunde o parte dintre negative, fără de care nici pelicula mult aclamată n-ar fi putut să prindă contur. Chiar dacă rămâne un personaj controversat – ne gândim la simpatiile sale pentru mișcarea comunistă și la colaborarea cu ziarul *L'Humanité* –, Boix este în egală măsură un erou.

Bineînțeles, se va ivi banala întrebare nelipsită: filmul sau cartea? Ele constituie însă un kit ideal pentru a înțelege mai bine niște evenimente și a nu le uita, spre a nu se mai repeta vreodată. Mai cu seamă că un al Doilea Război Mondial părea să fie imposibil după trauma lăsată în urmă de Marele Război, numit astfel cu speranța că va fi ultimul, la cât de cumplit se terminase, cu pierderi enorme din ambele tabere.

Poate că această carte va inspira și vreun autor român care să spună povestea lui Samoilă Mârza, un tip fascinant, fără de care n-am avea amintiri în imagini de la Marea Adunare de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918. Născut în 1886, avea să trăiască până în 1967, cu mult mai mult decât Boix, care s-a stins la 31 de ani și este îngropat în celebrul cimitir parizian Père-Lachaise.

Irina-Margareta Nistor

Prolog

Nu cred că, de-a lungul vieții mele, voi avea multe ocazii să redactez prologul unei cărți scrise de personajul unuia dintre romanele mele. Unii se vor grăbi să spună că, mai mult decât personaj în *El impostor*, Bermejo este unul dintre protagoniști; accept această nuanță. Adevărul este că ceea ce face Bermejo în acel roman lipsit de ficțiune – adică ceea ce a făcut și în realitate – are un merit considerabil: demonstrează fără vreo urmă de îndoială că, de la deportarea sa într-un lagăr nazist până prin mai 2005, Enric Marco, eroul din *El impostor*, a mințit cu privire la perioada petrecută în lagărul nazist din Flossenbürg, în baza căreia a ajuns președintele Asociației „Amicale de Mauthausen”, ce reunește în Spania cea mai mare parte dintre deportații spanioli și familiile lor; dezvăluirea lui Bermejo l-a obligat pe Marco să mărturisească adevărul sau, cel puțin, o mică parte din adevărul vieții sale de mincinos înveterat: că nu fusese niciodată deportat într-un lagăr nazist. Bermejo nu făcuse altceva decât să-și îndeplinească, fără doar și poate, obligația de istoric, dar scandalul monumental ce a urmat după descoperirea imposturii lui Marco l-a încadrat în categoria de ticălos și i-a adus tot felul de insulte și acuzații. I s-a imputat că ar fi fost un agent de dreapta care lovea în guvernul socialist al lui José Rodríguez Zapatero, că a fost plătit de Mosad, serviciul secret al Israelului, pentru a-l pedepsi pe Marco pentru declarațiile sale antiisraelite într-o intervenție vestită în parlament, dar și că a vrut să distrugă asociația „Amicale de Mauthausen” sau chiar așa-numita Mișcare pentru Recuperarea Memoriei Istoriei (MPRMI), aflată pe atunci la apogeu și al cărei reprezentant era și Marco. Aceste încercări extraordinare de a-l discredita pe Bermejo erau previzibile, desigur, pentru că tot ce păstrează legătură cu așa-numita memorie istorică este, în țara noastră, materie sensibilă, extrem de sensibilă, mai ales pentru cei care, precum Bermejo, nu se lasă intimidați de nicio credință politică, nici nu cedează în fața vreunei exigențe ce nu aparține adevărului.

Am scris „așa-numita” Mișcare pentru Recuperarea Memoriei Istoriei, însă ar fi trebuit să scriu „prost numita”. Căci numele conține, în același timp, un oximoron și un eufemism. Un oximoron: expresia „memoria istorică” ascunde o contradicție, pentru că memoria este individuală, parțială și subiectivă, în timp ce istoria este colectivă și trebuie să aspire la a fi totală și obiectivă. Un eufemism: ceea ce voia să recupereze mișcarea mai sus amintită nu era memoria istorică – un concept echivoc și foarte confuz și, prin urmare, lipsit de utilitate –, ci memoria victimelor franchismului sau memoria republicană; așa ar fi trebuit să se numească mișcarea de la început: Mișcarea pentru Recuperarea Memoriei Victimelor Franchismului sau a Memoriei Republicane, dar nu s-a numit astfel. Alegerea neinspirată a titlaturii a fost de rău augur, ceea ce nu înseamnă că mișcarea n-ar fi fost absolut necesară și justă; chiar era, cel puțin în măsura în care pretindea, în esență, două lucruri: primul, să despăgubească pe deplin – din punct de vedere economic, moral, politic și simbolic – victimele franchismului; al doilea, să ceară dreptatea și adevărul despre războiul civil și franchism, pentru a ne asuma temeinic, o dată pentru totdeauna, cel mai întunecat trecut al nostru, reclamând pentru regimul actual moștenirea democratică republicană. Din nefericire, prevestirile rele ale numelui nepotrivit s-au împlinit, iar mișcarea a eșuat sau, cel puțin, este paralizată. Câțiva inițiatori ai ei afirmă că nu a eșuat, dar eu mă întreb cum se poate spune așa ceva, când există în continuare zeci de mii de

cadavre în șanțuri și fose comune și străzi și piețe denumite „Francisco Franco”¹ și când Valea celor Căzuți² este la locul ei. Dacă în acest caz nu avem de a face cu un eșec colectiv – și, în special, un eșec al MPRMI –, să-mi explice, vă rog, cineva ce este un eșec.

De asemenea, se pune întrebarea cine este vinovat. Răspunsul pare să se impună: extrema dreaptă spaniolă, care în toți acești ani de democrație nu a fost în stare să condamne franchismul cu aceeași claritate fermă cu care am condamnat cu toții, să spunem, organizația teroristă ETA, și care a avut grijă să frâneze prin toate mijloacele posibile activitățile și propunerile societății civile și ale guvernelor de stânga. Dar este extrema dreaptă sau partea cea mai dură a extremei drepte singura responsabilă de dezastru? Noi, cei care consideram indispensabilă acea mișcare, nu avem nicio responsabilitate? Am făcut totul bine? Este nevoie de multă autosatisfacție și de o lipsă totală de spirit autocritic pentru a răspunde afirmativ la ultima întrebare. Adevărul e că au existat nenumărate greșeli. Poate că prima dintre ele a constat în expunerea chestiunii în termeni partinici, ca o dezbatere politică între stânga, care era sau declara că este în favoarea așa-numitei memorii istorice, și dreapta, care era împotriva ei. Căci gestionarea trecutului – și mai ales a unui trecut atât de decisiv ca războiul civil și franchismul, un trecut care, în mod riguros, încă nu s-a elucidat – este prea importantă pentru a fi lăsată la întâmplarea luptei partinice; ar trebui să fie o chestiune de stat: pur și simplu, o democrație decentă nu-și poate permite să aibă zeci de mii de cadavre în șanțuri și gropi comune, piețe și străzi denumite „Francisco Franco” și un înfiorător monument fascist denumit Valea celor Căzuți; pur și simplu, toate partidele politice ar fi trebuit să ajungă la un acord, oricât de greu ar fi fost, ca să pună capăt groazei și infamiei. Sau altfel spus: un stat democratic nu-și poate permite ceea ce, din motive evidente, și-a permis statul spaniol în timpul Tranziției³.

Această politizare perfidă, în parte consecință a căutării de beneficii partinice imediate în manevrarea trecutului, nu era decât un aspect a ceea ce în *El impostor* am numit, evocând o expresie a filosofilor Adorno și Horkheimer, „industria memoriei”. Este vorba despre folosirea nelegitimă a memoriei (și a istoriei), ce pretinde să obțină din ea beneficii politice, dar și morale, simbolice, academice și mediatice și care se dovedește o devalorizare a istoriei (și a memoriei): la fel cum rodul industriei culturale definite de Horkheimer și Adorno este kitschul ori minciuna culturală, rodul industriei memoriei este kitschul sau minciuna memoriei (și a istoriei). Enric Marco a fost produsul cel mai frapant și mai monstruos al acestei industrii, la care au contribuit masiv mijloacele de comunicare, dar nu doar ele; de fapt, acea industrie a fost și este în mare parte monopolizată de elita intelectuală care a preluat moștenirea celei de-a Doua Republici⁴ și

¹ Francisco Franco (1892–1975), general și om politic spaniol, autoproclamat șef al statului și al armatei spaniole (1936–1975). A condus spre victorie trupele naționaliste în timpul Războiului Civil Spaniol (1936–1939) (n. red.).

² Valle de los Caídos, în spaniolă: monument dedicat reconcilierii naționale, inaugurat în 1959 și situat în apropierea Madridului, în Sierra de Guadarrama. Între 1975 și 2019, aici au fost depuse rămășițele lui Franco (n. red.).

³ Perioada din istoria Spaniei ce a început în 20 noiembrie 1975, odată cu moartea lui Franco, și s-a încheiat în 1977–1978 (n. red.).

⁴ Perioada guvernării democratice din istoria Spaniei dintre anii 1931 (când a fost înlăturat de la putere regele Alfonso al XIII-lea și s-a proclamat Republica Spaniolă) și 1939 (când s-a încheiat Războiul Civil din Spania) (n. red.).

încearcă să-i exploateze chiar și ultima resursă. Este trist să recunoaștem că, date fiind rapacitatea neobișnuită și lipsa de scrupule a acestor colonizatori – desigur, deghizați în oameni cu principii elevate, precum colonizatorii clasici – și dată fiind lipsa de interes general sau de curaj pentru a stopa jaful lor, sarcina lor este pe drumul spre succes, dacă nu l-au obținut deja, iar patrimoniul istorico-politic al celei de-a Doua Republici amenință să rămână epuizat, secătuit, transformat în teren viran. Puțini au văzut-o atât de repede și au afirmat-o atât de clar ca Benito Bermejo, care în 2004, în plină apoteoză a așa-numitei memorii istorice, într-un articol scris împreună cu Sandra Checa, unde demasca impostura altui fals deportat spaniol, Antonio Pastor Martínez, conchidea în mod profetic: „Paradoxal, sărbătorirea memoriei ar putea însemna înfrângerea ei.”

Acestea fiind spuse, n-ar fi cinstit să nu adaug că una dintre speranțele secrete ce mă însuflețeau când am scris *El impostor* era să inițiez o dezbatere civilizată despre așa-numita memorie istorică sau, mai bine zis, despre eșecul acesteia ori stagnarea ei, cu scopul de a afla ce am făcut rău, cu ce am greșit și cum putem să îndreptăm greșelile, astfel încât trecutul să nu mai fie o povară ori o frână permanentă pentru viitorul nostru, acum, când încă există victime ale aceluși trecut, când poate că încă există o ultimă șansă pentru a îndrepta ceea ce am făcut greșit și pentru a ne asuma pe deplin trecutul. Firește că a fost o naivitate din partea mea: nu numai că n-a avut loc o dezbatere civilizată – ceva imposibil în Spania, unde, cu mult timp înaintea lui Goya, nu cunoaștem altă formă de divergență decât *garrote*, dacă ar fi posibil, într-un mod cât mai josnic –, ci s-au proferat insulte și blesteme și tergiversări ale argumentelor pe care, cu mai mult sau mai puțin noroc, le aduce acea carte. Din câte știu, cel mai asemănător cu o încercare de dezbatere civilizată a fost un articol publicat de Reyes Mate („Un cadou otrăvit”, *Babelina*, 22 noiembrie 2014), unde filosoful spaniol al așa-numitei memorii istorice îmi reproșă că am încercat să „discreditez memoria” și că, procedând astfel, am aruncat singur cu pietre în mine. Reproșul este de neînțeles: n-am încercat niciodată să discreditez memoria (n-am spus niciodată și nici n-am scris, de exemplu, că ar fi, pur și simplu, „sentimentală”); am încercat ceva asemănător cu eforturile din ultimii ani ale filosofilor și istoricilor din întreaga lume de a restitui memoriei locul pe care, de la un timp, ofensiva generalizată a multora îl pretinde în invadarea istoriei, cu rezultate catastrofale pentru istorie și pentru memorie: memoria este vitală pentru absolut orice, inclusiv pentru istorie, într-o asemenea măsură, încât nu există istorie fără memorie; dar memoria nu trebuie să înlocuiască istoria: tocmai substituția abuzivă – împreună cu alte două abuzuri sau acte de corupție denunțate, de asemenea, în *El impostor*: șantajarea martorului și transformarea victimelor în eroi – a contribuit în mod categoric la concretizarea cazului Marco. Cât despre învinuirea că am aruncat singur cu pietre în mine, pare cel puțin ciudat, mai ales venind din partea unui filosof: ce-i drept, memoria constituie materia primă a unui scriitor și, prin urmare, acesta este mai interesat decât oricine altcineva să o păstreze și să o cinstească, dar minima decență intelectuală dictează că este mult mai puțin important să veghezi asupra propriilor interese decât asupra adevărului, fie că ne place sau nu, fie că ne avantajează sau nu. În plus, e de prisos să clarific că nu dețin rețeta ideală pentru a gestiona relația noastră cu trecutul recent spaniol; tot ce știu este că trebuie să înfruntăm cu aceleași spirit critic și dezinteresat și cu aceeași pasiune pentru adevăr cu care îl înfruntă Benito Bermejo.

În partea de sus a paginii, *Neues Revier* (noua infirmerie) de la Mauthausen. Fotografie de Boix, a cărui însemnare indică: „Niște femei le privesc de la fereastră pe cele care tocmai au murit.” [FNDIRP]

Dreapta: Un tată și fiica lui se bucură de primele ore de libertate după sosirea americanilor. [MHC]

Cele două pagini anterioare: Femei chinuite de foame, dar o scenă aproape plăcută. Mauthausen, după eliberare. Fotografie de Boix. [MHC]

Dreapta: Un ofițer sovietic în Mauthausen, după eliberare. Cu toate că, în primele momente, trupele americane au ocupat lagărul, armata sovietică se afla la câțiva kilometri distanță. În luna august a lui 1945, sovieticii s-au ocupat de fostul lagăr, deoarece se găsea în zona lor de ocupație, stabilită prin acordul dintre Aliați. [MHC]

În josul paginii: Fotografie prezentată de Boix, autorul ei, în cadrul Procesului de la Dachau. Comentariul lui (în germană), scris de mână pe verso: „O sută optzeci de morți în lagărul rusesc, Mauthausen, 5-5-45”. [NARA]

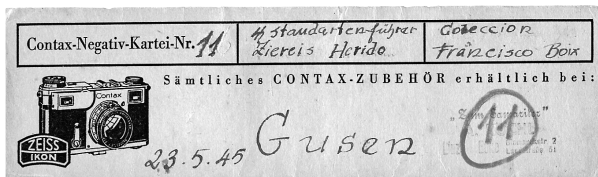
5.4 Capturarea lui Zierys și interogarea sa

5.4

Au trecut mai multe săptămâni de la eliberarea lagărului Mauthausen și de la prăbușirea celui de-al Treilea Reich. Fostul lagăr de concentrare încă îi găzduia pe unii dintre vechii deținuți și, printre ei, pe mulți spanioli, precum și alte grupuri care, din diferite motive, nu puteau sau nu voiau să se întoarcă în țările lor de origine. Lagărul se află sub comanda lui Robert R. Seibel, colonel al armatei americane. Pe 23 mai 1945, o patrulă militară americană compusă din ofițerii Kobus, Smith, Penn și Witterschein, însoțită de foști deținuți de la Mauthausen, s-a dus la Spital am Phyrn, în încercarea de a captura mai mulți membri SS din Mauthausen. Era vorba despre o zonă montană situată la peste 100 de kilometri de Mauthausen, centru de atracție turistică dinainte de război. Nu i-au găsit acolo pe membrii SS căutați, dar au obținut informații care i-au ajutat să localizeze în după-amiaza aceleiași zile o cabană de vânatoare unde se ascundea Zierys, șeful lagărului Mauthausen și al tuturor lagărelor anexe.

Cu câteva clipe înainte de capturarea sa, Zierys (care își lăsase mustață și purta haine de civil) a încercat să fugă și a fost împușcat în braț și burtă. Aproape de miezul nopții ajungea împreună cu cei care îl capturaseră la Spitalul militar american nr. 131, din fostul lagăr Gusen, la 5 kilometri de lagărul central de la Mauthausen.

În orele următoare, lui Zierys i s-au făcut mai multe transfuzii de sânge și, ore întregi, a fost supus unui interogatoriu amintit în diverse documente, dintre care unele diferă, iar altele coincid în conținutul lor. Probabil că nici măcar nu au fost scrise în același moment. La interogatoriu au fost prezenți însuși colonelul Robert Seibel, fostul deținut și medic polonez Anton Goscinski, precum și doi ofițeri ai Corpului de Contraspionaj American (CIC): Blocher și Hayes, care stăpâneau limba germană. Ei au indicat în relatarea lor asupra faptelor că Zierys s-a arătat cooperant și că „nu s-a exercitat nicio presiune asupra deținutului”. Au participat, de asemenea, mai mulți foști deținuți, printre care merită menționați Hans Marsalek, fost secretar adjunct al lagărului. Un document american menționează și prezența celui numit „baronul Karl von Posern”, și el fost deținut. Interogatoriul a durat ore întregi, cu unele întreruperi cauzate de leșinurile lui Zierys și de transfuziile ce i se făceau. Moartea lui Zierys, survenită pe 24 mai (la ora 19.30, așa cum indică

Pe pagina anterioară: Franz Zierys, *Standartenführer* (colonel) al forțelor SS începând din 1944, zace rănit în spitalul american situat în fostul lagăr Gusen. Boix a făcut singurele fotografii cu acest prilej. El însuși apare în ultima fotografie a rolului. Persoana din stânga care stă cu spatele este, probabil, Hans Marsalek.

Deasupra: Îneluitoare de protecție a negativelor, cu adnotarea lui Boix. Ștampila aparține unui atelier fotografic din Linz.

raportul ofițerilor de informații), a pus capăt definitiv interogatoriului. Hans Marsalek a evocat acele împrejurări la Viena, în 1999: își amintea că, la început, îl vedea pe Zierys ca pe un monstru, dar că, odată cu detașarea pe care o oferă trecerea timpului, considera că nimeni nu trebuie interogat în asemenea condiții.

Prinderea lui Zierys văzută prin ochii lui Boix

Boix ne-a lăsat singura mărturie fotografică pe care o cunoaștem despre interogatoriu. La mai bine de 2 luni de la eliberare, după cum însuși Boix a declarat în fața lui Aline Chalufour, la Paris, colonelul american Robert Seibel l-a dus la Gusen, iar la spitalul american a avut ocazia să facă fotografiile și să participe la interogatoriu.

Din fericire, s-a păstrat până în zilele noastre cel puțin un rolfilm întreg cu fotoreportajul lui Boix. Văzând prima bandă a negativului, aproape ni se pare că avem în fața ochilor versiunea cinematografică a acelor evenimente, deoarece prima fotografie prezintă din interior soseala în lagărul Gusen a unui vehicul militar american pe a cărui capotă se distinge o stea albă.

Singurele scene ce au legătură cu interogatoriul lui Zierys sunt aceasta și următoarea, unde sunt surprinși mai mulți foști deținuți, despre care presupunem că se găseau în spitalul militar american. Este vorba despre o fotografie cu o largă circulație de-a lungul anilor, ca să nu mai spunem că Boix era autorul ei. Cele 8 persoane din poză, stând pe o bancă, se uită la fotograf cu diferite expresii faciale sau, pur și simplu, îl ignoră. S-ar putea crede că fotograful, care a plecat repede la un eveniment unic, nu a rezistat tentației de a immortaliza o scenă vizibil interesantă, după părerea lui. Judecând după îmbrăcămintea

1 A

2

2 A

3

3 A

4

4 A

5

O parte din negativul făcut de Boix în acea zi, ce ne arată o secvență aproape cinematografică. Un vehicul militar american se apropie de portul fostului lagăr Gusen, acum spital militar (Boix a povestit că a fost dus acolo de colonelul Seibel, care i-a spus că „trebuia să fotografieze pe cineva foarte cunoscut”). Un grup de foști deținuți ce trăiau în acele dependențe. În cele din urmă, diferite aspecte din timpul interogatoriului luat lui Zierys. [MHC]

7 A

8

8 A

personajelor și ținând cont de faptul că trecuseră deja 20 de zile de la eliberarea lagărelor Gusen și Mauthausen, bănuim că sunt foști deținuți, aflați sub tratament la spitalul militar american. Deși mulți dintre ei arată încă foarte slăbiți, cu niște picioare subțiri, înfățișarea lor în urmă cu

În partea de sus a paginii: Se pare că fotograful nu a rezistat tentației de a face fotografii într-un salon al spitalului militar american în Gusen, chiar dacă avea o sarcină cu totul diferită. Deși era sfârșitul lunii mai, foștii deținuți prezentau încă sechele evidente în urma trecerii lor prin lagărele de concentrare. [MHC]

